

ungdom, af idealer og levevis – herunder også af kunstnerliv. Der er oplysninger om rejseliv i Danmark, om Grundtvigs indflydelse, om en række af tidens kunstnere. Alt er det dog set gennem Lundbyes øjne, idet dagbogen mere er en samling refleksioner over oplevelser end konkrete dagbogsoptegninger.

Bogen – på grund af den brede kolumne noget besværlig at læse – er illustreret med en række af Lundbyes skitser. Mogens Lebech har skrevet en udmærket introduktion.

Vagn Dybdahl

Interims instruction for felttjenesten 1805. (Forlaget ZAC, fotografisk optrykt 1967). 54 s. – Kort beskrivelse af de nye befæstningsanlæg ved København, 1889. (Forlaget ZAC, fotografisk optrykt 1967). 13 s. og 3 planer. H. Frobenius: Københavns nye befæstningsanlæg. (Oversat fra »Jahrbuch für die deutsche Armee und Marine« 1849; Forlaget ZAC, 1967). 40 s. og 1 plan. – Chr. V. Bruun: Danske uniformer. Første samling, 1837. (Forlaget ZAC, fotografisk optrykt 1967). 201 s.

Nogle militærhistoriske kilder er her udgivet i fotografisk optryk. Felttjenesteinstruktionen har mest kuriositetens interesse; det er kun de færreste, der dyrker militærhistorien så detaljeret, at den kommer ind i billedet, og de, der gør det, vil alligevel have adgang til den. I øvrigt er den ganske oplysende, men det kræver en del baggrund for at kunne udnytte den. Beskrivelsen af Københavns befæstning, af Ingeniørkorpset udarbejdet til fortrolig brug, er derimod af betyde-

lig almen værdi – ikke fordi den rummer ukendte oplysninger; men den giver en kort og klar beskrivelse af fæstningssystemet ledsaget af gode planer. I undervisningen vil den ofte kunne anvendes med fordel. Den vil med udbytte kunne suppleres med Frobenius' beskrivelse, der første gang fremkom som en artikel i »Jahrbücher für die deutsche Armee und Marine« i 1894 og indtil nu har været den mest oplysende artikel om fæstningen. Den tyske beskrivelse, der forbløffede samtiden ved sin korrekthed og detaljerighed, er på flere punkter mere indgående end den danske og giver vel også et bedre indtryk af hele fæstningsanlæggets idé og plan.

Bruuns pragtfulde uniformsværk vil ofte kunne komme til nytte. I nyudgaven er farverne ikke gengivet, men i det tredje bind, der skal slutte samlingen, beskrives uniformernes farver. Det første bind gengiver 93 uniformer – der var jo endnu uniformer for hvert regiment. Bogen slutter med nogle oplysninger om gradsbetegnelser m. m.

Vagn Dybdahl

Gerd Callesen. Sozialdemokratie und Köllerpolitik. Ein Briefwechsel zwischen führenden deutschen und dänischen Sozialdemokraten zur Frage der Nationalitätenpolitik in Nordschleswig in den Jahren 1898 und 1899. Zeitschrift der Gesellschaft für schl.-holst. Geschichte. Band 92 (1967), s. 129–54.

I dette års bind af Zeitschrift der Gesellschaft für schleswig-holsteinische Geschichte har cand. phil. Gerd Callesen, Åbenrå, offentliggjort en interessant brevveksling mellem danske og tyske socialdemokratiske ledere fra

1898 og 1899. Brevene har forbindelse med det tyske socialdemokratiske støtte til Gustav Johannsens interpellation i den tyske rigsdag om udvisningerne fra Nordslesvig under Köllerpolitikken.

Det har været kendt, men ikke særlig påagt, at det danske socialdemokrati tog initiativet til en ganske kraftig protestbevægelse mod Köllerpolitikken i efteråret 1898. Der blev afholdt fire store møder i København med angiveligt mere end 8.000 deltagere, hvorfra der rettedes en appel til den tyske nation. Også den tyske socialdemokratiske forening i København, Vorwärtz, holdt protestmøde, og rundt i landet samledes danske socialdemokrater til lignende manifestationer. Man kender møder i Århus, Ålborg, Esbjerg, Odense, Grenå, Børgense og på Samsø.

Samtidig opfordrede H. P. Hansen det danske socialdemokrati til at formå det tyske søsterparti til at støtte det danske modstød i Berlin, og socialdemokratiske formænd, P. Knudsen, trådte i forbindelse med Liebkecht. På denne måde formidledes oplysninger om situationen i Nordslesvig til det tyske socialdemokrati, og et samarbejde etableredes mellem Liebkecht og Gustav Johannsen i Berlin om interpellationen i rigsdagen.

Den offentliggjorte brevveksling belyser denne situation og afslører interessante detaljer i den. Enkelte af brevene offentliggjordes allerede i samtiden i Socialdemokraten, men de fleste er fremdraget af Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv i København. P. Knudsens breve til Liebkecht er – med en enkelt undtagelse – gengivet efter de danske koncepter. De er medtaget i den originale danske form med en tysk oversættelse i noterne.

Til brevvekslingen mellem Knudsen og Liebkecht slutter sig et par breve

til P. Knudsen fra Valdemar Frederiksen og Gustav Johannsen.

H. P. Clausen

Hans Bendix: Troskyldigt forår. (Gyldendal, 1967). 221 s.

Tegneren Hans Bendix' erindringer – i hvert fald det nu udsendte – dækker barndom og ungdom frem til ca. 1918. Der siges kun lidt om store personligheder og afgørende, offentlige begivenheder. Set fra historiens synspunkt skal de da vurderes ud fra, hvad de beretter om dagligdagen. Hans Bendix voksede op i et nogenlunde velstående forretningsmiljø – faderen var en kendt manufakturhandler på Østergade i København. Bortset fra individuelle træk i skole- og familielivet, og de er meget, undertiden ustyrligt morsomt fortalte, er det en typisk højerestandskreds, der skildres både i dagligdagen og ved festlige lejligheder. Hvad der berettes af nyt er kun småtræk; noget flimrende er det også, og forfatteren har øjensynligt ikke noget særligt veludviklet talent for at give et mere systematisk tidsbillede, eller også har han ikke ønsket det. Bogen er væsentligst et bidrag til personen Hans Bendix' historie; undertiden fristes man til at formode: et bidrag til H. B.'s historie, som han gerne havde set den oplevet.

Vagn Dybdahl

Jens Winther (red.): Det frie slag – udvalgte artikler af redaktør Anders Vigen. (Berlingske Forlag, 1967). 265 s.

Efter en prisværdig sikker og god introduktion om Vigen's liv og journalistik bringes en række lederartikler, samlede om emner. Der startes med kampagnen i »København« mod de